

Wspólny język natury: Natura 2000 i Szmaragdowa Sieć

Ochrona przyrody we współczesnym świecie nie może ograniczać się do granic jednego państwa. Ekosystemy nie znają granic: ptaki migrują na duże odległości, populacje flory i fauny się rozprzestrzeniają, a rzeki swobodnie przepływają przez kilka krajów. Właśnie dlatego obecnie na świecie dominuje nowe podejście – tworzenie spójnych sieci ekologicznych. Ich strategicznym celem jest powstrzymaniu utraty bioróżnorodności poprzez łączenie obszarów przyrodniczych, tworzenie korytarzy migracyjnych oraz zachowanie ciągłości kompleksów ekosystemów.

Dla zrozumienia tego procesu ważne jest znajomość kluczowych terminach ochrony przyrody w Europie. **Natura 2000** to ekologiczna sieć obszarów chronionych, funkcjonująca na terenie Unii Europejskiej i stanowiąca głównym instrumentem ochrony bioróżnorodności. Jej funkcjonowanie opiera się na dwóch fundamentalnych aktach prawnych: Dyrektywie Ptasiej (1979 r.) oraz Dyrektywie Siedliskowej (1992 r.).

Ponieważ Ukraina nie jest obecnie członkiem UE, na jej terytorium tworzona jest **Szmaragdowa Sieć (Emerald Network)** – bezpośredni odpowiednik **Natury 2000**. Obie sieci funkcjonują w ramach **Konwencji Berneńskiej**, która słusznie uznawana jest za podstawowy akt prawny ochrony przyrody w Europie. Na jej podstawie opiera się ustawodawstwo większości krajów europejskich w tym zakresie. **Natura 2000** oraz **Szmaragdowa Sieć** mają identyczne zasady, kryteria oraz cel: zapewnienie przetrwania najcenniejszych gatunków i siedlisk przyrodniczych w skali całego kontynentu. Co więcej, po przystąpieniu Ukrainy do Unii Europejskiej obszary Sieci Szmaragdowej automatycznie uzyskają status obszarów **Natura 2000**. Dostosowanie ustawodawstwa w zakresie ochrony przyrody jest istotnym warunkiem integracji europejskiej Ukrainy oraz fundamentem budowy skutecznego systemu ochrony środowiska. Obecnie trwają prace nad przyjęciem kluczowego dokumentu – projektu ustawy „O obszarach Sieci Szmaragdowej”, który ma uregulować tę kwestię.

Główną cechą obu sieci jest **podejście biogeograficzne**. Przyroda nie uznaje granic państwowych, dlatego ocena skuteczności ochrony danego gatunku, odbywa się nie w granicach jednego kraju, lecz w obrębie całych regionów przyrodniczych. Terytorium Ukrainy, na przykład, jest podzielone między regiony: kontynentalny, stepowy, alpejski i panoński.

Dyrektywa Siedliskowa: dlaczego ważne jest chronić „dom”

U podstaw obu sieci leży **Dyrektywa Siedliskowa** – nowoczesne podejście, zgodnie z którym nie da się uratować rzadkiego ptaka, zwierzęcia czy unikalnej rośliny, jeśli zniszczone zostanie miejsce, w którym żyją i się rozmnażają. W praktyce jest to sposób realizacji postanowień **Konwencji Berneńskiej**,

międzynarodowej podstawy prawnej, która zobowiązuje zarówno Ukrainę, jak i Polskę do ochrony dzikiej flory, fauny oraz siedlisk.

Siedlisko (habitat) to spójny ekosystem – obszar lądowy lub wodny, w którym organizmy znajdują pożywienie, warunki do rozmnażania oraz bezpieczeństwo. Samo słowo oznacza „miejsce życia” lub „dom”. Trafną analogią jest wyobrażenie sobie własnego mieszkania jako siedliska. Jeśli nagle zostanie odłączona woda, prąd i ogrzewanie, a ściany zostaną zniszczone, nie będzie można tam dalej mieszkać. Podobnie czują się dzikie zwierzęta, gdy człowiek niszczy ich środowisko. Aby zachować na przykład populację łosia na Ukrainie, nie wystarczy wpisać go do Czerwonej Księgi i zakazać polowań – konieczne jest zapewnienie odpowiednich siedlisk wodno-błotnych oraz bezpiecznych korytarzy migracyjnych.

Doświadczenie Rzeszowa: integracja przyrody w przestrzeni miejskiej

Miasto Rzeszów prezentuje swoje przyrodnicze perełki, włączone do ogólnoeuropejskiej sieci ekologicznej Natura 2000. Na jego terenie znajdują się dwa ważne obszary tej sieci:

1. **Wisłok Środkowy z Dopływami** – obszar chroniony obejmujący w granicach Rzeszowa odcinek rzeki aż do miejskiego zbiornika wodnego. Ochroną objętych jest tu 9 rzadkich gatunków ryb (w tym minóg), a także cenne lasy łęgowe i łąki zalewowe. Przy planowaniu infrastruktury miejskiej, na przykład mostów, podejmowane są działania mające na celu zachowanie naturalnej zieleni oraz korytarzy migracyjnych pod obiektami inżynieryjnymi. Obszar ten łączy wartości przyrodnicze z dziedzictwem kulturowym miasta, granicząc z okolicami Zamku Rzeszowskiego oraz historycznych klasztorów. Główne wyzwania to zapobieganie zanieczyszczeniu wód oraz kontrola wpływu zabudowy na ekosystem rzeczny.

2. **Mrowle Łąki** – część tego obszaru sięga północnych granic miasta. Składa się on z czterech odrębnych fragmentów, z których większość znajduje się w dolinie rzeki Mrowla. Największą wartością tego terenu są zmiennowilgotne łąki trzęślicowe oraz niżowe świeże łąki użytkowane kośnie. Występują tu rzadkie gatunki motyli, w tym modraszek telejus i czerwończyk nieparek, a także bóbr europejski.

Doświadczenie Rzeszowa pokazuje, że nawet w granicach miasta możliwe jest skuteczne łączenie rozwoju infrastruktury z ochroną cennych siedlisk i gatunków.

Ekonomia natury: korzyści dla społeczności

Ochrona przyrody to nie tylko kwestia moralnej odpowiedzialności, lecz także wymiernych korzyści ekonomicznych. Zdrowe ekosystemy świadczą tak zwane **usługi ekosystemowe**: regulują klimat, oczyszczają powietrze, retencjonują wodę, zapobiegając powodziom i suszom, oraz stanowią doskonałą bazę dla rozwoju ekoturystyki.

Europejska statystyka jest imponująca:

- Sieć Natura 2000 generuje do **300 miliardów euro** dla gospodarek państw UE (około 2-3% PKB).
- Jeden hektar obszaru chronionego przynosi średnio **2447 euro** rocznie.
- Na Litwie (kraju 10 razy mniejszym od Ukrainy) czysty zysk z ochrony przyrody wynosi ponad **105 milionów euro** rocznie.
- Sieć tworzy ponad **12 milionów miejsc pracy** w sektorach turystyki i ochrony środowiska.

Dla Rzeszowa oznacza to nowe możliwości przyciągania międzynarodowych inwestycji oraz rozwoju potencjału turystycznego bazującego na szacunku do przyrody.

Dążymy do pokazania, że „dzika przyroda” i komfortowe miasto mogą nie tylko współistnieć, ale i wzmacniać się wzajemnie, czyniąc Rzeszów czystszy, bezpieczniejszym i atrakcyjniejszym bardziej atrakcyjnym dla mieszkańców. Zachowajmy nasze dziedzictwo przyrodnicze razem!

NATURA 2000 *Logo sieci Natura 2000*

**EMERALD
NETWORK**

Logo Sieci Szmaragdowej